

TÜRKİYE YUGOSLAVYA OLMAYACAK!

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN

Bir zamanlar Yugoslavya diye bir ülke vardı .Balkan yarımadasının ortasında çağdaş bir devlet düzeni kurulmuştu .Ne var ki ,bugün dünya haritasına baktığınız zaman böyle bir devlet olmadığını görüyorsunuz . Küresel bir emperyalist düzen oluşturmak isteyen batı emperyalizmi sayesinde , bu yirminci yüzyıl devleti daha fazla demokrasi arayışlarına sürüklenerek kısa bir süre içerisinde kendi kendisini yok etmiştir .Küresel emperyalizmin getirdiği ileri demokrasi ya da tam demokrasi arayışları içerisinde daha fazla özgürlük girişimlerinin ,belirli bir noktadan sonra var olan siyasal düzenlere zarar verdiği ve özgürlük ile güvenlik arasında her ülkenin kendi koşullarında bulunması gereken hassas dengenin yitirildiği bir aşamada, var olan devlet yapılarının çökme ,dağılma ya da parçalanma gibi olumsuz durumlara doğru sürüklenmesi konusunda ,Yugoslavya örneği çok önemli bir örnek olarak dünya tarihi içindeki yerini almıştır . Hiç beklenmedik bir biçimde gelişen olaylar dünya haritası üzerinde büyük rüzgarlar estirmeye başladığında , merkezi gücü zayıf olan ya da ileri demokrasi uygulamaları ile güçsüzleştirilen federatif devlet yapılarının belirli bir noktadan sonra estirilen rüzgarlara karşı dayanamayarak dağılma aşamasına gelmesi , Balkan yarımadasının ortasında yer alan bir büyük devlet olarak Yugoslavya'yı tarihin tozlu sayfalarına doğru kaydırmıştır .

Güney Slavları anlamına gelen Yugoslavya devleti , Balkan yarımadasının tam ortasında , eski Avusturya –Macaristan İmparatorluğunun eyaletleri konumundaki küçük devletlerin bir araya getirilmesiyle tarih sahnesine çıkmıştır. Böylesine bir siyasal yapılanma , uluslararası rüzgarların dünya haritası üzerinde ortaya çıkardığı bir devlet olmuştur .Ne var ki , benzeri uluslararası gelişmelerin ters yönlerde ortaya çıkması üzerine , Yugoslav devleti ülkesi üzerindeki egemenliğini elinden geçirerek yok olma gibi son derece olumsuz bir durum ile karşı karşıya kalmıştır . Zaman içerisinde merkezi gücünü elinden kaçıran bu ülkede , demokrasinin konsolidasyonu görünümünde gündeme getirilen özgürlükçü yaklaşımlar ile devlet iktidarının fazlasıyla sınırlandırılması üzerine , bölünme ve dağılma süreçleri çok hızlı bir biçimde gelişmiş ve merkezi gücünü kullanamayan bu devlet modeli çok kısa bir süre içerisinde dağılarak tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalmıştır . Balkan bölgesindeki Osmanlı İmparatorluğu hegemonyası yüzyıllar sonra etkisini yitirince, onun yerini Avusturya-Macaristan İmparatorluğu almış ama Birinci dünya savaşı sürecinde de doğu imparatorlukları ile birlikte bu devletin de ortadan kalkması üzerine, Osmanlı İmparatorluğunun tarih sahnesinden çekilmesine yol açan Balkanizasyon sürecinin doğal ürünü olan küçük devletçikler boşlukta kalmışlar ve batı emperyalizmi tarafından körüklenen milliyetçilik akımlarının giderek sertleşmesi üzerine birbirleri ile sürekli olarak sınır çatışmalarına sürüklenmişler ve bu yüzden de Balkan yarımadası üzerinde kalıcı bir barış düzeni bir türlü kurulamamıştır . Birinci dünya savaşının galipleri arasında yer alan Sovyetler Birliği , bir büyük sosyalist sistem olarak dünya sahnesine çıktığı zaman Avrupa'nın doğusunda kendisine yakın olabilecek yeni bir sistem arayışı içine giriyordu . Yeni dönemde Sovyetler Birliği ile batı ülkeleri arasında bir tampon bölge olarak öne çıkan Balkanlar'da ,sosyalist sisteme uygun düşecek yeni bir yapılanma , bölgedeki küçük devletler arasındaki çatışmaları önleyebilecek ve zaman içerisinde doğu batı dengelerinde etkili bir rol oynayabilecekti. Yeni bir devlet modeli olarak , Güney Slavlarını bir arada toplayabilmek üzere ortaya atılan Yugoslavyacılık akımı , sosyalist aydınlar tarafından desteklenince , Balkan yarımadasındaki küçük devletlerin aşırı milliyetçiliklerinden bıkmış olan bölge halkları bu doğrultuda bir araya geliyorlardı.

Fransız devrimi bütün Avrupa kıtasındaki siyasal düzenleri derinden sarsarken , Balkan yarımadasına da bu sarsıntılar ulaştınca , Osmanlı yönetimi altında yaşayan Balkan halkları kendilerini milliyetçilik cereyanlarının içinde bulmuşlardır . Fransa bir imparatorluk olmasına rağmen devrimden sonra bir ulus devlet yapılanması içerisine girince, Paris kenti Fransa'nın başkenti olmasına karşılık aynı zamanda bütün Avrupa'ya yayılan milliyetçilik akımlarının da merkezi konumuna gelmiştir . Avrupa kıtası 1830 ve 1848 devrimleri ile bütünüyle büyük bir çalkantı içerisine sürüklenirken ,Avrupa kıtasının doğusundaki Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içerisindeki Balkan halklarında da bir kıpırdanma zamanla ortaya çıkıyordu . Slav dünyasının güneyinde yer alan Balkanların üzerindeki Slav topluluklarına güney Slavları adı verildiği için , Osmanlı İmparatorluğundan kopma yoluna giren Slav halkları zamanla bir büyük Slav devleti çatısı altında bir araya gelerek daha güvenli bir ortamda yaşamlarını sürdürebilmenin arayışı içine girdiklerinde , olayların birbirini izlemesi sonucunda Güney Slavları birliği konumunda bir Yugoslavya devletinin kuruluşuna giden yol açılıyordu . Osmanlı devleti zamanla zayıflayarak Balkan yarımadasından geriye doğru çekilirken , bu sefer Avusturya-Macaristan İmparatorluğu devreye girerek Osmanlı devletinin yerini alıyordu . Eski Osmanlı eyaletleri olan Balkan ülkelerinin daha sonraki aşamada Avusturya –Macaristan krallığının hegemonyası altına girmesi ,Balkan ülkelerinin İslam dünyasından koparak hızla Hristiyan Avrupa yapılanması içine doğru yönelmesine neden oluyordu . Avrupa kıtasının doğusunda yer alan Balkan ülkeleri , bir doğru imparatorluğunun çatısı altından çıkarak ,batılı bir Avrupa imparatorluğunun çatısı altında yeni bir geleceğe doğru adım atıyorlardı .

Slav dünyasının en büyük devleti olarak Rusya , her zaman için kıtanın güney bölgesinde yer alan Slav halkları ile yakından ilgilenmiş ve kendisine en yakın olarak gördüğü Sırbistan devleti aracılığı ile her zaman için güney Slavları ile ilişkilerini sürdürmüştür . Rus Çarlığı Müslüman Osmanlı imparatorluğu ile savaşırken Hristiyan dayanışması çerçevesinde her zaman için Avusturya ile işbirliği yapmış ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sonrasında Balkanları ele geçirerek kendisine bağlamak üzere hegemonya girişimlerini Akdeniz'e inme doğrultusunda devam ettirmiştir . Ruslara Slav ortak kökeni nedeniyle fazlasıyla yakın olan Sırbistan, Osmanlı yönetimine karşı Balkanlarda güçlü bir isyan hareketine doğru yöneldiğinde , Balkan yarımadasının Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya'nın öncülüğünde bir Güney Slavları Birliği yapılanmasına yönelmesi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır . Ruslar'dan destek alan Sırplar ,Osmanlı yönetiminden zamanla koparken , Balkanlarda yaşamını sürdüren irili ufaklı Slav topluluklarını kendi arkalarına almaya çalışmışlardır . Fransız devrimi sonrasında yenilikçi düşünceler , demokratik gelişmeler ve cumhuriyet özelemleri bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ,Balkan ülkelerinde de heyecan yaratarak bu doğrultudaki yeni yönelimlerin öne çıkmasına neden olmuştur .

Özgürlük arayışı ile birlikte özgürlükçü düşünceler de bölgede yayılmaya başladığında ,Balkanlarda bağımsızlık girişimleri gündeme gelmiş ve Yirminci yüzyılın başlarında iki büyük Balkan savaşı gerçekleşince Osmanlı İmparatorluğu bu coğrafyadaki beş yüz yıllık egemenliğini terk ederek Anadolu yarımadasına geri çekilmiştir . Milliyetçilik akımları Balkan halklarında ulusal bilinç yaratma aşamasına gelince , Sırbistan sonrasında diğer Balkan ülkeleri de Osmanlı devletine karşı isyan ederek kendi bağımsız ulus devletlerini oluşturabilmenin çabası içerisine girdiler . Gazetecilik Balkanlar'da ortaya çıkınca, Güney Slavları arasında ortak bir oluşturabilme girişimleri gündeme gelmiş ve böylece bu küçük devletçikler arasında bir bölgesel dayanışma ortamı zaman içerisinde gelişmiştir . Osmanlı yönetimine baş kaldıran Sırplar'a Rus Çarlığından destek gelince ,Sırbistan on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Rusya destekli bir bağımsızlık elde edebilmiştir . Kırım savaşı sonrasında Ruslar'ın elde ettikleri galibiyet üzerine , Rus orduları İstanbul yakınındaki Yeşilköy'e kadar gelince Balkanlar'daki Osmanlı hegemonyasının sonuna gelinmiştir . İstanbul'a giren Rusya ,bu aşamadan sonra Sırbistan'ı destekleyerek , gelecekte Güney Slavları Birliğinin oluşumuna giden süreci başlatmıştır . Rus hegemonyasının ilerlemesi sırasında artan Slav dayanışması sayesinde Sırbistan'ın yeni bir siyasal güç olarak Balkanlar'da ortaya çıkmasına yol açmıştır . Balkan savaşları sırasında

Sırbistan güneye doğru yeni topraklar elde edince daha da güçlenerek , Balkan Slavlarını kendi etrafında toparlayabilmenin arayışı içerisine girmiştir . Balkan savaşlarının birincisinde her topluluk kendi devletini kurabilmenin çabası içerisinde olmuş , ikinci Balkan savaşında ise küçük devletler ülkelerini büyütebilmenin arayışı içine girmişler ve bu doğrultuda birbirleriyle savaşarak , Balkan yarımadasını kan gölüne çevirmişlerdir .

Batı Avrupa'nın büyük devletleri dünyanın merkezi coğrafyasına yönelerek kendi imparatorluk siyasetlerini bu alanda öne çıkarırken , Balkan savaşlarının genişlemesine neden olmuşlar ve bu doğrultuda sınırlar sürekli olarak değişerek , doğu Avrupa bölgesinin istikrarsızlık çıkmazına sürüklenmesine yol açmışlardır . Yeni sınırlar kalıcı barış ortamı yaratamayınca , Balkan savaşları sonrasında Birinci Dünya Savaşı da Balkan bölgesinde ortaya çıkmış ve uzun süren savaş dönemi sonrasında, Balkan ulusları çok büyük oranda insan kaybına uğramışlardır . Birinci Dünya savaşı sırasında Balkan ülkelerinden çok fazla insanının yitirilmesi gerçeği karşısında yeni kurulmuş olan Balkan devletleri bir araya gelerek kendi güvenlikleri için bir bölgesel dayanışmanın çabası içinde olmuşlardır . Birinci Cihan savaşı sırasında Yugoslav ulusal konseyinin kurulması ile Güney Slavları Birliği resmen tartışılmaya başlanmıştır . Savaşın bitiminden hemen sonra ,Sırp-Sloven-Hırvat krallığı resmen kurulmuştur . Yeni krallık bir yandan yeni devlet yapılanmasını tamamlamaya çalışırken ,diğer yandan da savaşın kalıntılarını temizleyerek komşuları ile uluslararası hukuka uygun bir dayanışma içerisine girmeye çalışıyordu . Avusturya-Macaristan imparatorluğunun Balkanlar'daki kalıntıları temizlenirken , Güney Slavlarının birlikte bir yaşam düzeni kurmalarının önü açılıyordu . Kral I.Aleksandr kişisel bir diktatörlük kurduktan sonra , Anayasayı değiştirerek ülkenin adı olarak Yugoslavya kavramı benimsendi . Rusların yakın ilgisi devam ederken Almanya'nın büyük bir orduyu Balkanlara göndermesi bölgede ciddi bir karışıklık yaratarak barış ortamının bozulmasına yol açmıştır

Birinci Dünya Savaşının Balkanlarda cereyan etmesi bölgeyi alt üst ederken , aradan geçen kısa zaman dilimi içerisinde ortaya bir de İkinci Dünya savaşı tehlikesi çıkmıştır .Bu iki savaş arası dönemde 1921 yılında Küçük Antant , 1934 yılında da Balkan Antantı adı altındaki ittifaklara giren Yugoslavya devleti , İkinci Dünya savaşına girmemek üzere bir tarafsızlık politikası izleyerek kendini korumaya çalışmış ama Almanya'nın büyük bir ordu ile Balkan yarımadasını işgali üzerine geçmişten gelen devlet yapılanmalarının üzeri çizilmiştir . Sovyetler Birliğine saldırmadan önce arka cephe olan Balkanların güvence altına alınabilmesi doğrultusunda ,Hitler Almanya'sı Balkanlar bölgesinde askeri bir merkez oluşturma yoluna gitmiştir . İtalya savaş sırasında Almanlar Balkanlar'a asker çıkartarak Yugoslav devletinin güney bölgesindeki topraklarını kendi sınırları içine katarak daha geniş bağımsız bir Yugoslavya istemediklerini gösteriyorlardı . Dışarıdan gelen emperyal saldırılara karşı Yugoslavya'da gelişen partizan hareketi , ülkenin bağımsızlığı yolunda mücadele ederek bu devletin ikinci dünya savaşı sırasında ayakta kalmasına yardımcı olmuştur .Çetnik adı verilen askeri çeteler ülkede terör estirirken partizan hareketinin temsilcileri sürekli çatışarak ülkenin kanlı bir çatışma döneminden geçmesine neden olmuşlardır . Alman saldırılarına karşı direnen Yugoslavlar, daha sonraki aşamada sınırlara dayanan Rusların Kızıl ordusu karşısında aynı beceriyi gösteremeyince , Yugoslavya ordusu başkomutanı general Tito ülke yönetiminde en öndeki konuma geliyordu . Bu aşamada Rusya destekli iktidara gelen Tito sosyalist bir düzeni kurmayı hedefliyordu .

Yugoslavya tarihi Birinci Dünya savaşı sonrasında birinci dönem , İkinci Dünya savaşı sonrasında ise ikinci dönem olarak belirlenebilir .Birinci dönem krallık dönemi , ikinci dönem ise sosyalist dönem olarak adlandırılmaktadır . Birinci Dünya savaşı sonrasında kurulan krallık 1929 yılında Yugoslavya Krallığı adını alarak 1929 yılındaki Alman işgaline kadar devam etmiştir . İlk dönemde Sırp lar ülke topraklarını daha fazla genişletmek doğrultusunda girişimlerde bulununca krallık yönetimi zor aşamalardan geçiyordu . Sırp lar Rusya desteği ile daha geniş bir hegemonya peşinde koşarken ,Hırvatlar Almanya desteği ile bağımsızlık için uğraşıyorlar ,Slovenler ise Fransa desteği ile daha geniş bir otonominin arayışı içine giriyorlardı . Sırbistan ile

Avusturya arasında yaşanan bu gerginlik bütün bölgeye yayılınca , Balkanların küçük devletleri daha da güçlenerek kendilerini savunabilmenin yollarını arıyorlardı .Hırvatlar Macarlaşma , Slovenler ise Cermentleşme tehdidi altında buldukları için , Güney Slavlarının birleşmesi projesine daha sıcak bakıyorlardı . Krallık devletinin kurulmasından sonra her devlet daha fazla yetkiye sahip olabilecekleri federal bir düzen isterken , Sırbistan Sovyetler Birliğinin desteği ile yeni oluşturulan Güney Slavları birliğinde Büyük Sırbistan olarak daha etkili bir konuma geliyordu . Bu yüzden ,1921 yılında kabul edilen yeni anayasa ile Sırp merkezîyetçiliği Yugoslavya devletinin esası olarak benimseniyordu .

Birinci Dünya savaşı sonrasında kurulmuş olan Yugoslavya devleti , birliğin içinde yer alan federe devletlerin istekleri yüzünden sağlam bir temele oturmamıştı .Sırbistan nüfusunun en büyük topluluk olması dikkate alınarak benimsenmiş olan Sırbistan hegemonyası nedeniyle, diğer devletler rahatsız olmuşlardı . Bu yüzden başlayan iç gerginlikler İkinci Dünya savaşına kadar devam edince 1941 yılında Yugoslavya devleti mihver devletlere teslim olarak savaşa dahil oldu . Ardından Almanya destekli Bosna topraklarını da içine alacak biçimde bağımsız bir Hırvat devleti ilan edildi . Slovenya'nın kuzeyi ile Voyvoda bölgesi Almanya tarafından işgal edilirken , İtalyanlar da Arnavutluk'a asker çıkararak İkinci Dünya savaşı Balkan cephesinde yerini alıyordu . Etnik ayrılıklar giderek öne çıkınca , Güney Slavları birbirine giriyor ve bu yüzden Balkanların tam ortasında oluşturulmuş olan Güney Slavları Birliği görünümündeki Yugoslavya devleti İkinci Dünya Savaşı koşullarında dağılma aşamasına geliyordu . Savaş koşulları içinde ülkenin sivil alanda savunmasını üstlenmek üzere yola çıkan Partizan hareketi Yugoslav ordusunun komutanı Tito'nun öncülüğünde gelişerek ,zaman içerisinde ülkenin geleceğinde söz sahibi oluyordu . Partizan hareketi Sovyetler Birliği Komünist partisinin çizgisinde sosyalist bir politika geliştirerek , Güney Slavları arasındaki etnik farklılıkları geride bırakabilmek doğrultusunda bütün Yugoslav halklarını eşit koşullarda kucaklayıcı bir yaklaşımı geliştirmiyordu . Ulus devletler çağının gereği olan üniter ve ulusal devleti oluşturma doğrultusunda Partizan hareketi Tito'nun öncülüğünde yeni bir kardeşlik dayanışması geliştirerek ülkenin dağılmasını önlemeye çalışıyordu . İkinci Dünya Savaşı sürecinde Sovyetler Birliğinin Faşist Almanya'yı yenmesinden yararlanan Partizan hareketi ,sosyalist çizgisi ile dünya savaşı sonrasında Yugoslavya devletinin ikinci kez kuruluşuna öncülük ediyordu . Osmanlı imparatorluğunun çöküşüne yol açan Balkanlar'daki etnik kavgaya son vermek üzere yola çıkan Partizan hareketi , ordu komutanı Mareşal Tito'nun lider olarak öne geçmesiyle savaş dönemi sonrasında ,1945 yılında Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyetinin kuruluşunu bütün dünyaya ilan ediyordu . Tito'nun savaş yıllarından gelen karizması ve güçlü kişiliği ile çözülen liderlik sorunu , yeniden Güney Slavlarının bir araya gelebilmesi açısından çatışma ortamını kaldırarak elverişli koşullar yaratıyordu . Ulusal antifaşist konseyi kuran Tito , Almanların işgaline karşı Partizan hareketinin desteğini arkasına alarak ,sosyalist devletin kuruluşuna giden yolda öne geçiyordu .Altı federe devlet ve iki özerk bölgenin bir araya gelmesinden oluşan yeni sosyalist devletin içinde geçmişten gelen çekişmeler devam ediyor ve sosyalist ideoloji ya da uygulamalar ne yazık ki , sonraki aşamada iç savaşa kadar giden çatışma ortamını önleyemiyordu .

Hırvat baharı adı altında Hırvatistanın bağımsızlık taleplerinin yeniden gündeme getirilmesi ile , yeni kurulmuş olan sosyalist birlik devleti daha ilk yıllardan itibaren eskisi gibi çekişmelere sahne oluyor ve bir türlü istikrarlı bir kamu düzeni yeni devletin çatısı altında gerçekleştirilemiyordu . İkinci Dünya savaşı sonrasında gündeme gelen soğuk savaşın ilk yıllarında Sovyetler Birliğine çok yakın bir yol izleyen Yugoslavya devleti daha sonraki yıllarda yeni bir anayasa değişikliği ile devletin ismine sosyalist etiketinin de eklenmesini kabul ederek , sosyalizmin eşitlikçiliği içinde etnik çatışmaların üzerine çıkabilmeyi denemiştir . Mareşal Tito'nun güçlü kişiliği ile özdeşleşen devlet yönetiminde başkanın araya girmesiyle etnik çatışmalar ya da federe devletler arasındaki ihtilaflar önlenmeye çalışılıyordu . İki özerk bölge olan Kosova ve Voyvodina bölgelerine diğer cumhuriyetlere benzer çizgide geniş yetkiler verilmesiyle, federasyon içinde yeni bir denge sistemi kurulmaya çalışılmış ama zamanla bu iyiniyetli girişim ters tepince, bu kez özerk

bölgeler de diğer federe devletlere benzer bir biçimde ülke içi çatışmalarda gerginliği artıracak bir doğrultuda yer alarak daha sonraki aşamada Yugoslavya devletinin çöküşüne giden yolda olumsuz tutumları ile etkili bir rol oynamışlardır .

Sovyetler Birliği desteği ile kurulmuş olan Yugoslavya önceleri sosyalist blok içerisinde yer almış ama içinde bulunduğu olumsuz koşullar nedeniyle sosyalistler ile birlikte hareket etme çizgisinden ayrılarak daha bağımsız bir politikaya yönelmiştir . Avrupa'nın sömürgeleri Amerikan yönlendirmesiyle yirminci yüzyılda bağımsızlıklarına kavuşunca , iki kutuplu dünya da ortaya bir de üçüncü dünya oluşumu çıkmıştır . İkinci Dünya savaşı sonrasında Endonezya'nın Bandung kentindeki toplanan bir kongre ile yeni bağımsızlıklarına kavuşan Asya ve Afrika ülkelerinin katılımları ile , üçüncü dünya oluşumu resmen bütün dünyaya açıklanmıştır .Balkanlar da doğu ve batı blokları arasında sıkışmış olan Yugoslavya devleti yeni bir açılım yaparak savaş sonrası yıllarda bağlantısızlar hareketini başlatmıştır . Rusya'nın sosyalist sistemi kendi emperyalist çıkarları doğrultusunda kullanmasından çok rahatsız olan Tito , bütün dünyaya açılarak yeni bağımsız olan devletleri bir üçüncü dünya oluşumunun çatısı altında toplayarak doğu ve batı emperyalist sistemlerine karşı yeni bir dünya dengesi kurmanın arayışı içerisine giriyordu .Tito ,sosyalizmin Sovyet emperyalizminin uydusu haline gelmek olmadığını bütün dünyaya göstermeye çalışırken ,Avrupa'nın ortasında kendi kurmuş olduğu sosyalist sistemi batı demokrasilerine yaklaştırma doğrultusunda özgürlükçü atılımlar yapıyordu . 1961 yılında Tito'nun önderliğinde toplanan Belgrad Kongresi üçüncü dünyanın oluşumuna giden bağlantısızlar hareketinin ilk resmi adımı oluyordu .Atatürk'ün antiemperyalist çizgide mazlum ulusları bir araya getirme girişimini ,Mareşal Tito devir alarak yeni kurulan devletlerin emperyalizme karşı dayanışma içinde kendi çıkarlarını savunabilmesinin öncülüğünü yapıyordu .

Tito , ülkedeki işsizliği ortadan kaldırmak için yeni Yugoslavya'da sanayi yatırımlarına yöneliyor ve bu doğrultuda patronların egemenliğinde bir sömürücü kapitalizm yerine, çalışanların yönetiminde bir özyönetim sistemini devlet öncülüğünde gündeme getiriyordu . Kapitalist ve sosyalist sistemler arasında bir üçüncü yol olarak öne çıkarılan özyönetim sisteminde , işçiler çalıştıkları fabrikaların sahibi konumunda yönetime geçiyorlar hem çalışma koşullarını hem de üretim esaslarını böylece doğrudan kendileri belirleme şansını elde ediyorlardı . Sovyetler Birliğinin gerçekleştirmediği bir biçimde özgür çalışma ortamı yaratarak , üretici birlikleri aracılığı ile ülke ekonomisinin yönlendirilmesi gerçekleştirilmeye çalışılıyordu .Bir anlamda Pazar sosyalizmi adı verilebilecek özyönetim sistemi sayesinde Yugoslavya , üçüncü dünya ülkelerine örnek olarak , onların kapitalist ya da sosyalist emperyalizme alet olmalarını önlemek istiyordu . Tito'nun otoritesi ile sağlanan üretim düzenindeki istikrar , Tito'nun ölümünden sonra bozulma aşamasına gelmiş ve batı emperyalizminin Yugoslavya'ya girişiyle birlikte de ,özyönetim ekonomisi tekeli şirketler aracılığı ile bitirilmiştir .Daha sonra İMF reçeteleri ile sosyalist özyönetim uygulamasına son verilmiştir .

Dış politikada uygulanan üçüncü dünyacılık ile iç politikada uygulanan özyönetim sistemlerinin istenen çizgide başarılı olamaması , Yugoslavya deneyiminin zaman içerisinde başarısızlığa uğramasına neden olmuştur . Kapitalist sisteminde dışında kalan ve Sovyet sisteminin de zamanla dışına çıkan Yugoslavya ,her iki emperyalist sisteme karşı yeni dünya devletlerini yanına alırken kendi iç bütünlüğünü sağlayamamış , kapitalist ekonominin Avrupa'nın ortasında kendisini çevrelemesini de önleyemediği için özyönetim sistemi sayesinde bağımsız bir ekonomik yapılanma yaratamamıştır . Doğu ve batı bloklarının dışında üçüncü bir yol izleyerek Asya-Afrika ülkelerini her türlü emperyalizme karşı bir araya getirerek bir uluslararası alternatif dayanışma düzeni kurma düşüncesinin giderek başarısızlığa uğramasıyla birlikte, Yugoslavya'nın uluslararası alandaki ağırlığı gerilemeye başlamıştır . Yugoslav federe devletlerinin merkezi devletten farklı dış ilişkilere girmeleri yüzünden Yugoslavya küreselleşme aşamasına geldiği noktada kendiliğinden dağılmıştır . Tito'nun ölümünden sonra kalıcı bir devlet düzeninin kurulamaması nedeniyle, federe devletler kendi başlarına hareket etmeye başlamışlar , Sırbistan-Rusya ,Hırvatistan-Almanya ve

Slovenya-Fransa ilişkileri yüzünden Güney Slavları birliği konumundaki Yugoslavya dağılmaktan kurtulamamıştır . Bu çerçevede , Yugoslavya'nın çöküş nedenleri şu şekilde özetlenebilmektedir .

- 1- Yugoslavya ,sosyalist ülkeler arasında gelir dağılımı açısından en dengesiz ülke konumundan kurtulmadığı için istikrarlı bir bütünleşme yaratamamış ve bu yüzden de dağılmaktan kurtulamamıştır . Slovenya Bosna'dan yedi kat daha zengin bir ekonomiye sahip olunca sosyalist sistem bozulmuştur . Fransa ve İtalya Slovenleri destekleyince Yugoslavya kendi iç ekonomisinde eşitlikçi bir denge sağlayamamıştır .
- 2- Özyönetim sistemi çok fazla idealize edilmesine rağmen uygulamada istenen başarılı sonuçları vermemiştir .Dış baskılar ile başlatılan özelleştirme girişimleri yüzünden özyönetim ile çalıştırılan fabrikalar batılı şirketler tarafından iflas etme aşamasına getirilmişlerdir .
- 3- Hırvatistan,Slovenya ve Bosna'da yapılan seçimler sonucunda sosyalistlerin kaybetmesi ile sağcı partiler iktidara gelerek , merkezi devletin sosyalist uygulamalarını engellemeye başlayınca , kamu düzenindeki istikrar bozulmuştur . Alman desteği ile Hırvatistan ve Fransa desteği ile Slovenya'nın birlikten ayrılması üzerine Yugoslavya dağılmıştır .
- 4- Sırbistan'ın ezici baskıları yüzünden Kosova sorunu sürekli olarak tırmanmış ve ülkenin iç barışını tehdit ederek dağılma ortamını güçlendirmiştir .Kosova'nın uluslararası mafya örgütlerinin merkezi konumuna gelmesi de devlete büyük zararlar vermiştir .
- 5- Küresel emperyalizmin çekirdek örgütü George Soros'un başkanlığındaki Açık Toplum Enstitüsü , batı kapitalizminin fonlarından büyük miktarlarda parayı Yugoslavya'ya aktararak rejime karşı çalışan muhalefet örgütlerine büyük maddi destekler sağlamıştır . Böylece güçlenen muhalefet örgütleri rejimin hızla çökertilmesinde fazlasıyla etkili olmuştur .
- 6- Dünya siyasal literatürüne geçmiş olan Balkanizasyon kavramı Yugoslavya'da ortaya çıkmış bir deyimdir . Küçük devletlerin kendilerini büyütme üzere sarıldıkları mikro milliyetçilik akımları Yugoslavya'nın kendiliğinden dağılması sürecinde çok etkili katkılar sağlamıştır . Ulus devletler çağının bir örneği olan Yugoslavya , alt kimliklerin üzerinde bir üst kimlik olarak ulusallaşmayı gerçekleştiremediği için parçalanmaktan kurtulamamıştır .
- 7- Avrupa ülkelerinin televizyonları , sınır ötesi yayın antlaşması ile serbest bırakılınca ,Yugoslav eyaletlerinde de izlenmeye başlanmış ve batı televizyonları kısa zamanda bu sosyalist ülke halkının çoğunluğunda bir batılı olma özentisi yaratınca ülke sınırları içinde yaşayan tüm Yugoslavlar ne devletlerine ne de rejimlerine sahip çıkmamışlardır . Amerikan dizileri halkta Amerikan tipi bir yaşam özentisi yaratarak yozlaşmaya neden olmuştur.
- 8- Avrupa Birliği projesi Yugoslavya cumhuriyetlerini çok yakından etkilemiş ve federe devletler Yugoslavya gibi yoksul bir federasyona üye olarak kalmaktansa , Avrupa Birliği gibi daha güçlü ve zengin bir kıtasal oluşum içerisinde yer alarak Avrupa Birliği eyaleti olmaya yönelmişlerdir .
- 9- Büyük Arnavutluk projesi , ülke sınırları içerisinde yaşayan Arnavutları bağımsız Arnavut devleti ile birleşmeye yöneltmiş ve bu doğrultuda Arnavutlar da Yugoslav Birliğinden uzaklaşarak , Arnavutluk ve Kosova ile birleşmenin yollarını aramışlardır .
- 10- Büyük Makedonya Projesi de Amerika Birleşik Devletlerinin desteği ile devreye girdiği için , bu ülkeye Amerika'dan önemli miktarda para ve yatırım gelmiş , bu nedenle Makedonya'da daha büyük bir ülke olmaya soyunduğu aşamada Yugoslav birliğinin bozulmasında önemli bir rol oynamıştır .
- 11- Sovyetler Birliğinin dağılması üzerine Yugoslavya büyük bir destekten yoksun kalarak sarsıntı geçirmiş ve sosyalist sistemin ortadan kalkması üzerine , batılı devletlerin emperyal saldırı ve girişimlerine karşı Balkanlarda kendisini koruyamamıştır .
- 12- Din ve mezhep kavgası Yugoslavya'nın dağılmasında çok önemli rol oynamıştır . Bosna'nın Müslüman olması diğer federe devletlerin Hristiyan yapıları ile her zaman için terslik yaratmış ve bu durumun sonucunda da Sırp'lar Bosna'da büyük bir katliam yapmışlardır .

Küreselleşme aşamasında Sovyetler Birliği ile birlikte dağılmak zorunda kalan Yugoslavya Federasyonunun geçirdiği aşamalar bugünün ulus devletleri açısından önemli dersler vermektedir. Önce mikro-milliyetçilik daha sonra da makro devletçilik sloganı ile gündeme gelen küresel emperyalizm , iki büyük federasyonu dağıttıktan sonra ulus devletleri zorlamaya başlamıştır . Üçüncü aşamada Türkiye cumhuriyetinin de dağıtılması gündeme getirilmiş ve bu doğrultuda dışarıdan desteklenen bir etnik terör örgütü ülkenin birliği ve bütünlüğüne karşı kullanılarak sonuç alınmaya çalışılmıştır . Yugoslav cumhuriyetleri teker teker sosyalist birlikten ayrılarak Avrupa Birliğine girdiklerinde blok değiştirerek , batı kapitalizminin yeni uygulama alanı ya da sömürgesi konumuna geliyorlardı . Hristiyan eyaletler Avrupa Birliği'ne hemen kabul edilirken ,Bosna ve Kosova gibi Müslüman eyaletlere Avrupa Birliği'ne girme hakkı tanınmayarak uluslararası alanda yeni bir çifte standart örneği , çağdışı bir biçimde utanmadan Avrupa'nın ortasında uygulanmıştır . Balkanlar'da Bizans döneminde ortaya çıkan küçük eyaletler , Osmanlı ve Avusturya imparatorlukları dönemlerinde varlıklarını sürdürdükleri gibi , Yugoslavya deneyi sonrasında da şimdi de Avrupa imparatorluğunun eyaletleri olarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar .

Türkiye , yedi yüz yıl birlikte yaşadığı Balkan eyaletlerine geçmişten gelen bağları yüzünden ilgisiz kalamamaktadır . Türkiye sınırları içerisinde çok büyük oranda Balkan göçmenlerinin yaşadığı da dikkate alınırsa , Türkiye ve Balkanlar eskiden olduğu gibi bugün de yakın komşuluk ilişkileri doğrultusunda ilişkilerini sürdürmektedir . Ne var ki , Sovyet ve Yugoslav federasyonlarının parçalanmasından sonra "Anadolu"yu Bosna'ya çevireceğiz" diye Türkiye'yi karıştırmaya kalkışan emperyalist güçler ve onların yerli işbirlikçileri ,Türkiye ve Yugoslavya'nın koşullarının ve jeopolitik konumunun birbirinden çok farklı olduğunu görememişler ve aradan çeyrek yüzyıl geçmesine rağmen Anadolu'yu Bosna'ya çevirememişlerdir . Aradan tam bir asır geçmesine rağmen hala Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan kültürü taşımakta olan Balkanlar ve eski Yugoslavya eyaletleri Türkiye'ye yakın olabilirler ama Türkiye'nin geleceği için örnek olamazlar . Bu yüzden ,Türkiye Cumhuriyetinin hiçbir zaman Yugoslavya gibi etnik kavgalar ya da bölgesel sorunlar yüzünden dağılmayacağını da görmek zorundadırlar . Her türlü olumsuz koşula rağmen , Anadolu hiçbir zaman Bosna'ya çevrilemeyecek ve Türkiye hiçbir zaman Yugoslavya gibi dağılmayacaktır .

Sovyetler Birliği ve Yugoslavya dağıldıktan sonra Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri gelişirken ,o dönemin Almanya dışişleri bakanı Hans Ditrich Gencher ,Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olarak girebilmesi için ikinci bir Yugoslavya modelinin geliştirilmesi gerektiğini açıkça ifade etmiştir . Türkiye Cumhuriyeti devletinin Avrupa standartlarına göre çok büyük bir devlet olması ,nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olması , dünya dengelerinde Avrasya bölgesinin öne geçmesi gibi faktörleri dikkate alan bir Avrupa Birliği yaklaşımının, Türkiye Cumhuriyeti devletini içine alarak kıtasal oluşum dengelerini bozmak yerine , Türkiye'yi haritada bulunduğu bölgede Avrupa emperyalizminin hesapları ve çıkarları doğrultusunda kullanmanın kendi açılarından daha uygun olacağını Avrupa kıtasının önde gelen devletleri her zaman için düşünmüşlerdir . Türkiye'yi farklı konumu ve özellikleri nedeniyle içine almaktan çekinen Avrupa emperyalizmi ,Türkiye'yi Avrasya'da alternatif bir oluşuma sürüklenmemesi için her zaman için kendi başına bırakmamış , Türkiye'yi Asya kıtası ve İslam coğrafyası ile aradaki köprü konumunda kullanmanın yollarını aramıştır . Türkiye tam üyelik için bastırdığı zamanlarda da , Yugoslavya gibi büyük bir devletin dağılmasına giden yolda , Türkiye'deki etnik ve dinsel azınlıkları yeni eyaletler oluşumu ile ikinci bir Yugoslavya örneğinde dağıtabilmenin arayışı içinde olmuşlardır . Eski Almanya dışişleri bakanı ,artık bu gerçeği saklamadan açıkça söylemeyi tercih ediyordu ama federal yapısı yüzünden kolay parçalanabilen Yugoslavya örneğinin ,merkezi, üniter ve ulusal devlet yapısı nedeniyle Türkiye açısından geçerli olamayacağını Avrupalı olmasına rağmen göremiyordu .

Soğuk savaşın bitmesi üzerine kuzey yarıkürede üç federasyon dağılırken , Yugoslavya bu şanssız ülkelerin içinde yer alıyordu . Federasyonları küreselleşmenin başlangıç döneminde kolayca dağıtmasını iyi beceren batı emperyalizmi ,daha sonraki aşamada var olan devletleri dağıtma konusunda yeterli inisiyatif

ortaya koyarak istediği sonucu gerçekleştiremeyince , terör ve ekonomik baskı yöntemlerini kullanmaktan çekinmemiştir . Ne var ki , daha sonraki aşamada ulus devletler parçalanmamak için direnmeye başlayınca , terörün dozu artırılarak resmen saldırı ve işgal girişimleri gündeme getirilerek sonuç alınmaya çalışılmıştır . Bütün bu çabalara rağmen , Türk devleti ulusal reflekslerini iyi kullanarak çeyrek asırlık zaman dilimi içerisinde ayakta kalarak parçalanmadan bugünlere kadar gelebilmiştir . Yılların zorlamaları ve de bu doğrultuda ortaya çıkan siyasal gelişmeler , Türkiye ile Yugoslavya'nın birbirinden çok ayrı yapıda devletler olduğunu ve her iki devletin yaşadığı siyasal olayların birbirleri açısından emsal oluşturmayacağını açıkça ortaya koymuştur . Mareşal Tito'nun güzel ülkesi Yugoslavya'yı dağıtarak paramparça eden küresel emperyalizmin saldırıları ,daha sonraki aşamada Atatürk'ün cumhuriyet devletine yönelik olarak da devam ettirilmiş ama çeyrek asırlık bir zorlamaya rağmen ,Türkiye Yugoslavya gibi dağılmayarak varlığını her türlü olumsuz koşul ve zorlamalara rağmen sürdürerek bugünlere kadar gelebilmiştir . Bu açıdan Balkanları alt üst eden küresel saldırı ve işgallerin Anadolu yarımadasından geri dönmek zorunda kaldığı görülmektedir . Günümüzde gelinen aşamada artık küresel emperyalizmin yeniden ele alınarak değerlendirilmesinin zamanı gelmiştir .Yugoslavya Federasyonu döneminde daha özerk bir statüde ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilen küçük Balkan devletlerinin , yeni dönemde Avrupa Birliğine üye olarak bu kıtasal birliğin eyaletleri konumuna geçmeleriyle daha iyi bir konuma geldikleri söylenememektedir .Sosyalist sistemin çöküşü sonrasında batının önde gelen tekelci şirketleri eski sosyalist ülkelere hızla girerek , bu ülkelerin ekonomik zenginliklerine el koymuşlar ve bu küçük ülkelerin hızla batı emperyalizminin yeni sömürgeleri konumuna düşmekten kurtulamamışlardır . Hiçbir zaman batı Avrupa'nın zengin ve gelişmiş ülkeleri ile eşit düzeyde olma şansına sahip olamayan doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri, yeni dönemde Türkiye'nin destekleri ile mücadelelerini sürdüreceklendir. (22 Mart 2016)